

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Sh.D.Xonbabayev

Bo'lajak o'qituvchilarni o'quvchilarda milliy va umummadaniy kompetensiyalarni rivojlantirishga tayyorlashning tarkibiy tuzilishi va yo'nalishlari227

M.S.Xoshimov

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalq o'yinlari orqali kommunikativ kompetentligini takomillashtirishning metodologik asoslari231

IQTISODIYOT

X.X.Bozarov

Kichik biznes subyektlarida iqtisodiy inqirozga qarshi kurashish strategiyasini takomillashtirish235

U.X.Gulmatov

O'zbekiston milliy transport tizimining iqtisodiy asoslari.....239

FALSAFA

M.M.Abduraxmonova, D.O.Akramov

Umumta'lim maktablarida xavf guruhidagi oila farzandlarini ijtimoiylashuvida mahalla ijtimoiy xodimining ahamiyati.....246

Q.Sulaymonov

O'rta asr Islom Sharqi allomalarining gnoseologik va teologik qarashlarining qiyosiy induksiyasi253

X.A.Yulbarsova

Integrativ yondashuv asosida bo'lajak sotsiologlarda ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy asoslari.....258

I.A.Asatulloev

Alfred Adlarning qalb konsepsiyasida inson kamolotining ijtimoiy omillar bilan shartlanganligi.....264

I.A.Suvanov

Axborot jamiyatida insonni kutayotgan yangi muammolar xususida ayrim mulohazalar268

M.Y.Ergashov, Z.I.Narziyev

Qomusiy alloma Abu Bakr Muhammad Zakariyo ar-Roziyning ma'naviy va ilmiy merosi.....273

M.K.Soipova

Yoshlar dunyoqarashini shakllantirishda fan va islom qadriyatlarini tushunchasining mazmun mohiyati.....277

I.B.Toshpo'latov

Jamiyat taraqqiyotida filantropik harakatning ahamiyati.....281

З.С.Касимова

Цифровизация и гуманитарное образование: сотрудничество и инновации284

SIYOSAT

Z.Sh.Turg'unboyev

O'zbekiston Respublikasining Afg'onistondagi ijtimoiy-siyosiy vaziyatni mo'tadillashtirishda xalqaro maydondagi tashabbuslari.....290

O'.N.Ahmedova

Davlat va jamiyat boshqaruvida rahbar kadrlar ma'naviyatini yuksaltirish zarurati.....296

M.T.Musayev

Globalashuv sharoitida missionerlikning ijtimoiy-siyosiy munosabatlarga ta'siri.....300

G.S.Ro'ziyeva

Madaniyat va milliy xavfsizlik sohasida davlat siyosatini belgilashning o'ziga xosligi305

TARIX

B.X.Matboboyev, A.A.Aloxunov

O'zbek-Xitoy qo'shma xalqaro arxeologik ekspeditsiyasining Mingtepa shahar xarobasida olib borgan ilmiy izlanishlari natijalari xususida311

J.Sultonov

Chingizxonning markazlashgan davlatga asos solishida ittifoqchilik va diplomatiyaning roli....318

X.X.Azimov

Qadimgi Xitoy manbalarida Usun davlati.....329

J.Z.Axmedov

UO'K 27:103 (575.1)

**MADANIYAT VA MILLIY XAVFSIZLIK SOHASIDA DAVLAT SIYOSATINI
BELGILASHNING O'ZIGA XOSLIGI****ХАРАКТЕРИСТИКА ОПРЕДЕЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТИ
КУЛЬТУРЫ И НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ****CHARACTERISTICS OF DETERMINING STATE POLICY IN THE FIELD OF CULTURE AND
NATIONAL SECURITY****Ro'ziyeva Gulsanam Sultonmurodovna**

Respublikasi IIV Malaka oshirish instituti Maxsus-kasbiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi mayor

Annotatsiya

Mazkur maqolada madaniyat va milliy xavfsizlik sohasida davlat siyosatini belgilashning o'ziga xosligi to'g'risdagi fikrlar ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Shuningdek, maqolada milliy xavfsizlik nuqtai nazaridan davlat madaniyat siyosatining nazariy va uslubiy asoslari, madaniy diplomatiya, yumshoq kuch, o'zlikni shakllantirish va ijtimoiy birdamlikni o'rganish to'g'risdagi fikrlar yoritilgan.

Аннотация

В данной статье научно анализируются взгляды на своеобразие определения государственной политики в области культуры и национальной безопасности. Также в статье рассматриваются теоретические и методологические основы государственной культурной политики, культурной дипломатии, мягкой силы, формирования идентичности и изучения социальной солидарности с точки зрения национальной безопасности.

Abstract

This article scientifically analyzes views on the uniqueness of determining state policy in the field of culture and national security. The article also examines the theoretical and methodological foundations of state cultural policy, cultural diplomacy, soft power, identity formation and the study of social solidarity from the point of view of national security.

Kalit so'zlar: madaniyat, xavfsizlik, davlat, siyosat, alloma, ilm-fan, yumshoq kuch, milliy o'zlik, ma'naviyat, mafkura, milliy g'oya, qadriyat.

Ключевые слова: культура, безопасность, государство, политика, наука, мягкая сила, национальная идентичность, духовность, идеология, национальная идея, ценности.

Key words: culture, security, state, politics, science, soft power, national identity, spirituality, ideology, national idea, values.

KIRISH

Milliy xavfsizlik nuqtai nazaridan davlat madaniyat siyosatining nazariy va uslubiy asoslarini tadqiq qilish turli yo'nalishlarni, jumladan, madaniy diplomatiya, yumshoq kuch, o'zlikni shakllantirish va ijtimoiy birdamlikni o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu madaniy boyliklardan strategik foydalanishni o'z ichiga oladi, bu aloqalarni o'rnatish, muloqotni rivojlantirish va chet elda davlatning ijobiy imidjini ilgari surishga xizmat qiladi. Shu bilan bir qatorda madaniy siyosat ko'pincha milliy o'ziga xoslikni shakllantirishda va fuqarolar o'rtasida dahldorlik tuyg'usini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Madaniyat tushunchasi ko'p qirrali bo'lib, turli fanlar olimlari tomonidan turlicha ta'riflar berilgan va tasniflangan. Madaniyat ma'lum bir guruh odamlar yoki jamiyatni tavsiflovchi e'tiqodlar, xatti-harakatlar, urf-odatlar, an'analar, qadriyatlar, meyorlar, ramzlar, til, san'at va artefaktlarni o'z ichiga oladi. U insoniyat jamiyatining avloddan-avlodga o'tadigan moddiy va nomoddiy tomonlarini qamrab oladi. Har qanday fan uchun o'rganilayotgan hodisalarning mohiyati, o'ziga xos xususiyatlari, uning boshqa jarayonlar bilan o'zaro ta'sirini aks ettiruvchi konseptual jihatlar juda muhimdir. Muayyan sohaning asosiy tushunchalari va tamoyillarining noaniqligi va turli talqinlari tadqiqotchilar o'rtasida tushunmovchilikka olib kelishi mumkin[1].

Antropologlar ko'pincha madaniyatni bir guruh odamlarning xatti-harakatlari va e'tiqodlarining o'rganilgan va umumiy namunalari sifatida belgilaydilar. Ushbu ta'rif madaniyatning ijtimoiy va ramziy xususiyatiga urg'u berib, uning individual o'ziga xoslik va guruh dinamikasini shakllantirishdagi rolini ta'kidlaydi. Sotsiologlar madaniyatni ijtimoiy hayotni boshqaradigan ma'no va amaliyotlarning murakkab tizimi sifatida ko'rishadi. Madaniyat dunyoni talqin qilish, ijtimoiy munosabatlarga rahbarlik qilish va ijtimoiy tartibni saqlash uchun asos yaratadi. U jamiyatning moddiy (masalan, texnologiya, arxitektura) va nomoddiy (masalan, qadriyatlar, ye'tiqodlar) tomonlarini o'z ichiga oladi. Ba'zi olimlar madaniyatning kognitiv o'lchovlarini ta'kidlab, uni idrok, fikrlash va xatti-harakatlarga ta'sir qiluvchi aqliy asoslar, sxemalar va umumiy bilim tuzilmalari sifatida belgilaydilar. Bu nuqtai nazar madaniyat odamlarning fikrlash jarayonlari va qaror qabul qilish jarayonini qanday shakllantirishiga qaratilgan.

Funksionalistik nuqtai nazardan madaniyat jamiyatda o'ziga xoslik hissini ta'minlash, ijtimoiy birlikni rivojlantirish, xatti-harakatlarni tartibga solish va muloqotni osonlashtirish kabi turli funksiyalarni bajaradi. Ushbu ta'rif madaniyatning inson jamoalaridagi adaptiv va integrativ rollarini ta'kidlaydi.

Madaniyat ko'pincha ramziy tizim sifatida qaraladi, bu orqali ma'no tuziladi va muloqot qilinadi. Madaniy qadriyatlar, meyorlar va o'ziga xosliklarni yetkazishda ramzlar, marosimlar va til markaziy rol o'ynaydi. Bu nuqtai nazar ramzlarning ijtimoiy voqelik va jamoaviy o'ziga xoslikka vositachilik qilishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. AQSH tilshunosi R.Uilyams «kultura» so'zining etimologik ma'nosini va genezisini o'rganib, u lotincha «colere» so'zidan yasalgan «cultura» atamasidan kelib chiqqan degan xulosaga keladi[2]. «Colere» so'zidan «solonus» - koloniya, «cultus» - «kult» atamalar yasalgan. «Sultura» esa avval «qayta ishlash», «parvarish qilish», (masalan, «agrokultura»), keyin XVIII asrga kelib, ingliz va fransuz tillariga o'tib, «qurol», «vosita», «tarbiya», «ma'rifat» ma'nolarida ishlatilgan. Rossiyada esa, u XIX asrning 60-yillarida mustaqil tushuncha sifatida shakllana boshlaydi[3]. Shuning uchun G'arb va rus madaniyatshunosligida «kultura»ni ilmiy tushuncha sifatida qarash XVIII asrdan boshlandi degan fikr qaror topgan[4].

Moddiy madaniyat: jamiyat tomonidan ishlab chiqarilgan asboblardan, texnologiya, arxitektura va san'at kabi moddiy artefaktlarga ishora qiladi.

Madaniyatning nomoddiy jihatlari, jumladan, e'tiqodlar, qadriyatlar, meyorlar, ramzlar, til, marosimlar va urf-odatlarini o'z ichiga oladi. Ommaviy axborot vositalari va tijorat sohalari ta'sirida keng tarqalgan aholi tomonidan keng iste'mol qilinadigan va zavqlanadigan madaniy mahsulotlar va amaliyotlarni ifodalaydi. An'anaviy ravishda klassik musiqa, adabiyot, tasviriy san'at va teatr kabi jamiyatning elita yoki ma'lumotli qatlamlari bilan bog'liq bo'lgan madaniy shakllar va amaliyotlarni nazarda tutadi. Ko'pincha etnik kelib chiqishi, dini, yoshi yoki qiziqishlari kabi omillarga asoslangan turli qadriyatlar, meyorlar va turmush tarziga yega bo'lgan kattaroq jamiyatdagi kichikroq madaniy guruhlarini bildiradi.

Dominant madaniy meyorlar va qadriyatlarni rad yetuvchi yoki ularga qarshi turuvchi, ko'pincha muqobil ijtimoiy amaliyotlar va o'ziga xosliklarni qo'llab-quvvatlovchi madaniy guruhlar yoki harakatlarga murojaat qilish demakdir. Ushbu ta'riflar va tasniflar insoniyat madaniyatining murakkabligi va xilma-xilligini, uning individual va jamoaviy tajribalarni, o'ziga xosliklarni va jamiyatlarni shakllantirishdagi ahamiyatini tushunish uchun asos yaratadi.

Madaniyatning siyosiy ta'riflari va tasniflari ko'pincha uning siyosiy o'ziga xosliklarni, kuch dinamikasini va boshqaruv tuzilmalarini shakllantirishdagi rolini ta'kidlaydi. Bu nuqtai nazardan madaniyat siyosiy aktyorlar va institutlar siyosiy maqsadlarga erishish uchun foydalanadigan vosita yoki vosita sifatida qaraladi. Bu milliy o'ziga xoslikni rivojlantirish, siyosiy hokimiyatni qonuniylashtirish, qo'llab-quvvatlashni safarbar qilish yoki jamoatchilik fikrini shakllantirishni o'z ichiga olishi mumkin. Shu nuqtai nazardan qaraganda, madaniyat ko'pincha siyosiy maqsadlar uchun manipulyatsiya qilinadi yoki vositalashtiriladi. «Madaniyat» so'zining etimologiyasi ham, genezisi ham, «kultura» so'zidan farq qiladi.

ADABIYOTLARNING TAHLILI

Tadqiqotchilar, masalan, V.Alimasov, «madaniyat», «kultura» aynan tushunchalar emas, «madaniyat» so'zi arablar orqali kirib kelgan, uning etimologik ma'nosi esa, musulmonlar sig'inadigan shahar «Madina nomidan kelib chiqqan» deb hisoblaydi[5]. Shunga yaqin talqinni boshqa adabiyotlarda ham uchratamiz. Masalan, «Vatan tuyg'usi» kitobining mualliflari

SIYOSAT

yo'zishlaricha: «Madaniyat arabcha madina (shahar, kent) so'zidan kelib chiqqan. Arablar kishilar hayotini ikki turga bo'lib, birini «badaviy yoki sahroviy turmush», ikkinchisini «madaniy turmush» deb ataganlar. Badaviylik - bu ko'chmanchi holda dashtu-sahrolarda yashovchi xalqlarga nisbatan ishlatilgan[6].

Antonio Gramsci ishidan kelib chiqqan holda, bu nuqtai nazar hukmron elita tomonidan jamiyat ustidan hokimiyat va nazoratni saqlab qolish uchun ilgari suriladigan ba'zi madaniy meyorlar, qadriyatlar va ramzlarning ustunligini ta'kidlaydi. Gegemon madaniyat mavjud kuch tuzilmalarini mustahkamlaydi va muqobil madaniy ifodalar va istiqbollarni chetga suradi.

Hukumatlar ko'pincha o'z hududlarida madaniy faoliyatni tartibga solish va targ'ib qilish uchun madaniy siyosatni ishlab chiqadilar. Ushbu siyosatlar san'atni moliyalashtirish, madaniy merosni saqlashni qo'llab-quvvatlash, milliy madaniyatni targ'ib qilish, ommaviy axborot vositalari va madaniyat sohalarini tartibga solishni o'z ichiga olishi mumkin. Madaniy siyosat davlatning ustuvor yo'nalishlari, qadriyatlari va manfaatlarini aks ettiradi va siyosiy qonuniylik va ijtimoiy jipslikka muhim ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Madaniy diplomatiya xalqaro munosabatlarda siyosiy maqsadlarga erishish uchun madaniy almashinuv, madaniy meros va madaniy boyliklardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Davlatlar o'zlarining yumshoq kuchlarini oshirish, ittifoqlar qurish, ikki tomonlama munosabatlarni yaxshilash va chet yelda o'z obro'sini oshirish uchun madaniy diplomatiya bilan shug'ullanadilar. Madaniy diplomatiya tashqi siyosat va xalq diplomatiyasi strategiyalarining asosiy tarkibiy qismi bo'lishi mumkin. Shuning uchun K.Djenks norozi bo'lib yozadi: «Madaniyat g'oyasi shunchalik ko'p narsalar, jarayonlar, farqlar, hatto paradokslarni o'z ichiga oladiki, faqat manman yoki dono kishigina u haqda fikrlashi, telba esa u haqda kitob yozishi mumkin»[7].

Madaniyat jamoaviy o'ziga xoslikni, jumladan milliy, etnik, diniy yoki mintaqaviy o'ziga xoslikni shakllantirishda markaziy rol o'ynaydi. Madaniy o'ziga xoslik siyosati guruh o'ziga xosligini tasdiqlash va siyosiy tan olish, vakillik yoki huquqlarni talab qilish uchun madaniy ramzlar, rivoyatlar va shikoyatlarni safarbar qilishni o'z ichiga oladi. Siyosiy munozaralar ko'pincha madaniy xilma-xillikka yondashuvlar atrofida o'tadi, ba'zilar jamiyatda bir nechta madaniy guruhlarning bir-biridan farqlarini hurmat qilgan holda birga yashashini targ'ib qiluvchi multikulturalizm tarafdori, boshqalari yesa madaniy ozchiliklarning integratsiyasiga urg'u beruvchi assimilyatsiyani yoqlaydi. hukmron madaniyatga kiradi. Bu munozaralar fuqarolik, ijtimoiy birdamlik, huquq va resurslar taqsimotiga ta'sir qiladi.

TADVIQOT METODOLOGIYASI

Milliy xavfsizlik konsepsiyasining siyosiy ta'riflari va tasniflari siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy voqelik kontekstida ushbu masalaga yondashuvlarning xilma-xilligini aks ettiradi. Bu haqda *O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlanidek*: "Barchangizga ayon, hozirgi kunda dunyo miqyosida beshafqat raqobat, qarama-qarshilik va ziddiyatlar tobora keskin tus olmoqda. Diniy ekstremizm, terrorism, giyohvandlik, odam savdosi, noqonuniy migratsiya, "ommaviy madaniyat" kabi xavf-xatarlar kuchayib, odamzot asrlar davomida amal qilib kelgan e'tiqodlar, oilaviy qadriyatlarga putur yetkazmoqda. Mana shunday va boshqa ko'plab tahdidlar insoniyat hayotida jiddiy muammolarni keltirib chiqarayotgani - ayni haqiqat va buni hech kim inkor etolmaydi"[8].

«Xavfsizlik» atamasi qamrab olgan ma'noni chuqur anglab yetish va uni tahlil etish ko'pchilik mutaxassislarda katta qiziqish uyg'otmoqda. Ilmiy adabiyotlar tahlili «xavfsizlik» tushunchasini ochib berishga turlicha yondashuvlar mavjud ekanligini ko'rsatdi. Bunday holatning yuzaga kelishining bir necha sabablari mavjud, ushbu sabablardan biri «Xavfsizlik» tushunchasining mazmun-mohiyatan keng qamrovli tushuncha ekanligi bo'lsa, ikkinchisi-zamonlar o'zgarishi bilan xavfsizlikka tahdid soluvchi yangidan-yangi kuchlarning paydo bo'lishidir. Xarbiy ensiklopedik lug'atda «xavfsizlik» iborasi biror xavfning yo'qligi, saqlanib qolish, ishonchlilik sifatida ta'riflangan[9]. «Xavfsizlik» tushunchasiga berilgan aksariyat ta'riflarda mamlakatlarning iqtisodiy va harbiy salohiyati asosiy mezon qilib olinganligini kuzatishi mumkin. Xususan, arab siyosatchisi Abdulmun'im-al-Mashat ta'rifiga ko'ra, «Xavfsizlik bu millatning uning yashashiga solinadigan, boshqa mamlakatlardan yoki o'z mamlakatning ichidan chiqayotgan xavfqa qarshilik qilish uchun yetarli bo'lgan iqtisodiy va harbiy qudratini ta'minlovchi holatdir»[10]. Yana bir guruh tadqiqotchilar xavfsizlikka ko'proq tashqi xavf-xatar nuqtai nazaridan yondashib, xavfsizlikka tashqi xavflardan ozod bo'lishga amaldagi qodirlikdir deb ta'rif berishadi[11]. Shuningdek, rus olimi Y.Fedorov

xavfsizlik borasida quyidagi fikrni bildirigan: «..milliy xavfsizlik bizning nuqtai nazarimizda ushbu mamlakatning erkin, mustaqil va tinch rivojlanishi uchun tashqi shart-sharoitlarni ta'minlashni bildiradi»[12].

Taniqli g'arb siyosatshunosi I.Vallersteynning globallashuv sharoitida posttotalitar jamiyatlarning demokratik yo'lga kirib borish shakllari va ularning milliy xavfsizlik institutlari bilan o'zaro bog'liqligini alohida ta'kidlagan[13]. Shu bilan birga olim milliy xavfsizlik institutlarini jamiyatning ajralmas qismi sifatida tan olgan.

AQShning milliy xavfsizlik bo'yicha yirik mutaxassisi Stefan Xedlining yozishicha, "Milliy xavfsizlik tizimi, avvalambor oila, diniy jamoalar, jamoat birlashmalari, xususiy sektor va mustaqil biznes kabi fuqarolik jamiyati institutlariga tayanadi". "Samarador demokratiyalar, – deb davom etadi amerikalik ekspert, – yuksak fuqarolik madaniyatiga ega, ular davlat hokimiyatini asta-sekin mustaqil ommaviy axborot vositalari, muxolif siyosiy partiyalar, parlament nazorati orqali chegaralaydi"[14]. Fuqarolik jamiyati va milliy xavfsizlik institutlari o'zaro hamkorlik tizimining ishtirokchilariga o'zini-o'zi boshqarish organlari, xususiy notariat, advokatura, nodavlat qo'riqlash agentliklar, jamoa birlashmalari va alohida fuqarolar kiradi[15]. Bu yerda quyidagi bir nechta jihatlar alohida e'tibor qaratishimiz to'g'ri bo'ladi:

Davlat suvereniteti va hududiy yaxlitligi: Bu jihat davlat chegaralarini, suverenitetini va hududiy yaxlitligini tashqi tahdidlardan tajovuz, bosib olish yoki terroristik harakatlardan himoya qilishni ta'minlash muhimligini ta'kidlaydi.

Harbiy xavfsizlik: Harbiy xavfsizlik davlatning o'z hududi va manfaatlarini harbiy kuchlar yordamida himoya qilishga tayyorligiga qaratilgan. Bunga harbiy muvozanat, strategik rejalashtirish va harbiy texnik qudrat masalalari kiradi. Nazoratni o'rnatish usullari esa iqtisodiy, diplomatik, yoki to'g'ridan-to'g'ri kuch ishlatish – hokimiyatning bevosita harbiy aralashuvi bo'lishi mumkin[16].

Iqtisodiy xavfsizlik: bu jihat milliy iqtisodiyotning barqarorligi va farovonligini ta'minlash bilan bog'liq. Moliyaviy inqirozlar, savdo urushlari yoki yenergiyaga qaramlik kabi iqtisodiy tahdidlardan himoyalaniшни o'z ichiga oladi.

Siyosiy barqarorlik va boshqaruv: Siyosiy xavfsizlik siyosiy tizim barqarorligini saqlash, davlat to'ntarishlari, xalqaro mojarolar va fuqarolar tartibsizliklarining oldini olish bilan bog'liq. Xalqaro munosabatlarni mustahkamlash va izchil rivojlantirib borish asosida jamiyat xavfsizligi va barqarorligini ta'minlash O'zbekiston Respublikasining ichki va tashqi siyosatida ham muhim o'rin tutadi[17].

Axborot xavfsizligi: Bu jihat axborot resurslari va tarmoqlarini kibertahdidlar, dezinformatsiya va kiberhujumlardan himoya qilish, shuningdek, axborot yerkinligini ta'minlash va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishga taalluqlidir.

Yekologik xavfsizlik: Yekologik xavfsizlik tabiiy resurslarni saqlash, atrof-muhitni muhofaza qilish va milliy farovonlik va xavfsizlikka zarar yetkazishi mumkin bo'lgan yekologik ofatlarning oldini olishni ta'minlash bilan bog'liq.

Ijtimoiy ta'minot: Bu jihat ijtimoiy adolatni ta'minlash, inson huquqlarini himoya qilish, jinoyatchilik, terrorizm va yekstremizmga qarshi kurashish, shuningdek, ijtimoiy inklyuziya va hamjihatlik uchun shart-sharoitlar yaratishga taalluqlidir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Milliy xavfsizlikning bu turli jihatlarini davlatning ustuvor yo'nalishlari va u duch keladigan tahdidlar darajasiga qarab tasniflash mumkin. Har bir jihat millatning umumiy xavfsizligi va farovonligi uchun muhim ahamiyatga yega va muvaffaqiyatli milliy xavfsizlik ushbu omillarning barchasini hisobga olgan holda kompleks yondashuvni talab qiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev 2017-yil 22-dekabr kuni mamlakatimiz tarixida birinchi marta Oliy Majlisga Murojaatnomasida: "Barchamizga ayonki, jahonda keskin iqtisodiy raqobat, axborot xurujlari, terroristik taxdidlar tobora kuchayib bormokda. Dunyoning turli joylarida, ayniqsa, Yaqin Sharq mintaqasida qonli to'qnashuv va nizolar davom etmoqda. Ming afsuski, bunday notinch keskinlik o'choqlari kamayish o'rniga ko'payib bormoqda. Ana shunday taxlikali vaziyatni hisobga olgan holda, biz yurtimizda tinchlik-osoyishtalikni mustahkamlash, turli xavf-xatarlarga qarshi kurashish bo'yicha faoliyatimizni har tomonlama kuchaytirishimiz shart. Bu zamon talabi"[18] degan edi.

O'zbekiston Respublikasida fuqarolik jamiyati va milliy xavfsizlik institutlari o'zaro hamkorlik tizimini shakllantirish uchun imkoniyatlar va shart-sharoitlarning mavjudligi, mamlakatning dunyo hamjamiyatiga kirishda demokratlashtirish xususiyatlarini tahlil etish lozimligi, demokratlashayotgan

SIYOSAT

va yangilanayotgan jamiyatda milliy xavfsizlik institutlariga ko'mak berish kerakligi, fuqarolik jamiyati va milliy xavfsizlik institutlari dialektik aloqadorligini hisobga olish zarurligi, fuqarolik jamiyati va milliy xavfsizlik institutlari tizimini shakllantirishga siyosiy strategiya sifatida qarash mumkin. Bunday sharoitda xalqaro munosabatlar tizimi ham o'zgarib borayotgani davlatlararo aloqalarni mamlakat xavfsizligi va barqarorligini ta'minlash nuqtai nazaridan tashkil etishning ahamiyatini oshirmoqda[19].

Milliy xavfsizlik kontekstidagi madaniy siyosat o'zgaruvchan geosiyosiy dinamika va ijtimoiy tendensiyalarga moslashishi kerak. Davlatlar paydo bo'layotgan tahdidlar, texnologik taraqqiyot va madaniy landshaftlardagi o'zgarishlarga javoban o'z siyosatlarini doimiy ravishda ko'rib chiqishlari va yangilashlari kerak. Moslashuvchanlik rivojlanayotgan xavfsizlik muammolariga o'z vaqtida javob berish va paydo bo'ladigan imkoniyatlardan foydalanish imkonini beradi.

O'zbekiston milliy xavfsizligini ta'minlash va mudofaa qobiliyatini takomillashtirish maqsadida qabul qilingan "Mudofaa to'g'risida"gi, "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida"gi, "O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosiy faoliyatining asosiy prinsiplari to'g'risida"gi qonunlar va "Milliy xavfsizlik konsepsiyasi" mudofaa va xavfsizlik tizimidagi faoliyatni huquqiy jihatdan asoslashi bilan ahamiyatlidir.

Shu sababli O'zbekistonning barqaror rivojiga xavf tug'dirishi mumkin bo'lgan tahdidlar, o'z yechimini kutayotgan eng muhim muammoli masalalar Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tomonidan belgilab berildi:

birinchidan, geosiyosiy manfaatlar to'qnashuvi xalqaro aloqalarda o'zaro ishonch va hamkorlik munosabatlariga putur yetishiga, qarama-qarshilik va nosog'lom raqobat kuchayishiga sabab bo'lmoqda. Bunga hammamiz guvoh bo'lib turibmiz.

ikkinchidan, jahon iqtisodiy inqirozi, dunyo bozorlaridagi beqarorlik, energiya resurslari narxlarining pasayishi deyarli barcha davlatlarning iqtisodiy rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Tabiiy resurslar uchun kurash qator davlatlarda harbiy-siyosiy ahvolning keskinlashuviga olib kelmoqda. Ayrim mamlakatlarni xomashyo bazasi va sifatsiz mahsulotlar bozoriga aylantirishga intilayotgan kuchlar ham yo'q emas.

uchinchidan, jahon iqtisodiyotining globallashuvi va ba'zi mintaqalarda yuzaga kelgan notinch vaziyat aholi migratsiyasi kuchayishiga sabab bo'lmoqda. Bu esa jinoyatchilik, odam savdosi, terrorchilik, ekstremizm, narkotrafik kabi illatlarning hamda o'ta xavfli yuqumli kasalliklarning ko'payishiga olib kelmoqda.

to'rtinchidan, axborot-kommunikatsiya tizimlarining keng qo'llanishi, davlat boshqaruvining elektron shaklda tashkil etilayotgani, bu yaxshi albatta, o'z navbatida, axborot xavfsizligini ta'minlash bilan bog'liq qo'shimcha chora-tadbirlar ko'rishni hayotning o'zi taqozo etmoqda.

beshinchidan, korrupsiya, mahalliychilik va urug'-aymoqchilik kabi illatlar davlat hokimiyatini obro'sizlantirib, iqtisodiyotning o'sishi va tadbirkorlik rivojiga jiddiy to'siq bo'lmoqda.

oltinchidan, "ommaviy madaniyat" balosi ko'plab yoshlarni o'z domiga tortib, millat va yurt uchun butunlay begona bo'lgan an'analar kirib kelishiga sabab bo'lmoqda[20].

XULOSA

Milliy xavfsizlik bilan bog'liq madaniy siyosatni shakllantirishda davlatlar madaniy xilma-xillikni hurmat qilish, inson huquqlari va so'z erkinligi kabi axloqiy jihatlarni hisobga olishlari kerak. Siyosat stereotiplarni davom ettirish yoki madaniy ziddiyatlarni kuchaytirish o'rniga muloqot va tushunishni rivojlantirishga intilishi kerak, chunki bu milliy xavfsizlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Madaniyatni siyosiy hodisa sifatida uning siyosiy jarayonlarga, hokimiyat tuzilmalariga va ijtimoiy munosabatlarning shakllanishiga ta'siri kontekstida ko'rish mumkin.

Siyosiy o'ziga xosliklarni, jumladan, milliy, etnik, diniy va genderni shakllantirishda madaniyat asosiy rol o'ynaydi. Milliy ramzlar, til, tarixiy rivoyatlar va marosimlar milliy o'zlikni mustahkamlash va siyosiy maqsadlarni qo'llab-quvvatlashni safarbar qilish uchun ishlatilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, madaniyat va milliy xavfsizlik sohasidagi davlat siyosatini belgilashning o'ziga xosligi strategiyalarni har bir mamlakatning o'ziga xos xususiyatlari va muammolariga moslashtirish, madaniy va xavfsizlik masalalarini integratsiyalashuvi, mustahkam monitoring mexanizmlarini joriy yetish va madaniy hamkorlikda axloqiy tamoyillarni qo'llab-quvvatlashdan iborat.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Алимов Оқилiddин Исамутдинович “Шарқий Осиё минтақаси энергетика хавфсизлигини таъминлашда Япониянинг ташқи сиёсий роли” 23.00.04 – Халқаро муносабатлар, жаҳон ва минтақа тараққиётининг сиёсий муаммолари сиёсий фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати Тошкент – 2021. Б-14.
2. Williams R. Keywords A. Vocabulary of culture and society.-New York Oxford University Press, 1976.- p.26.
3. Ионин Л. Социология культуры. – М.: Логос ,1998. -С. 9-10.
4. Кармин А. Основы культурологии. Морфология культуры. - Санкт-Петербург, 1997. -С.14: Философия культуры. Становление и развитие.- Санкт-Петербург, 1998-С.5 Социология.- М.:Аспект-пресс, 1998.-С.131.
5. Бобоев Х., Ҳамроев Т., Алимасов В. Маданиятшунослик. - Т.: Янги аср авлоди, 2001.-6-7б.; Мустаиллик изоҳли илмий - оммабоп луғат.-Т.: Шарқ, 1998.-104 б.
6. Иброҳимов А. ва бошқалар. Ватан туйғуси.-Т.: Ўзбекистон, 1997. -114-115 б.
7. Философия культуры. Становление и развития. – Санкт-Петербург, 1998. - С.9.
8. Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракатининг IV курултойидаги нутқи// “Халқ сўзи” газетаси, 2017 йил 1 июль.
9. Фафуров С. Хавфсизлик стратегияси:Марказий Осиё республикалари ва Форс кўрфази араб давлатлари амалиёти - Т.: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон миллий кутбхонаси, 2007. – Б.44.
10. Муҳаммадсидиқов М. Саудия Арабистони Подшоҳлигининг Қизил денгиз минтақасида хавфсизликни таъминлаш сиёсатининг хусусиятлари.Сиёсий фанлар номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси , –Б .17.
11. Кушев А. Проблемы безопасности государств Центральной Азии /Региональная безопасность и сотрудничество в Центральной Азии и на Кавказе// Центральная Азии и Кавказ 2000 №5 –С.11.
12. Турсунмуратов Т,М, Марказий Осиё минтақавий хавфсизлигини таъминлашда илмий техник салоҳият омили: Дис. ...сиёсий фанлар номзодлиги учун. - Т.: 2008. – Б- 15.
13. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире - СПб: Университет, 2001.- 374 с.; Wallerstein I. The Capitalist World Economy. Essays. - Cambridge-Paris, 1979. – 237 pp.; Wallerstein I. Unthinking social science. - Cambridge, 1991. – 228 pp.
14. Remarks by National Security Advisor Stephen Hadley to the United States Institute of Peace on the President's National Security Strategy. March 16, 2006 // Web-site of USA Department of State – usinfo.state.gov.
15. Общая теория национальной безопасности.- Москва: Российская Академия государственной службы при Президенте РФ, 2002. - С.204.
16. Алимов Оқилiddин Исамутдинович “Шарқий Осиё минтақаси энергетика хавфсизлигини таъминлашда Япониянинг ташқи сиёсий роли” 23.00.04 – Халқаро муносабатлар, жаҳон ва минтақа тараққиётининг сиёсий муаммолари сиёсий фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати Тошкент – 2021. Б-17.
17. Абдуллаев Нодир Абдулхаевич “Хавфсизлик ва барқарорликка таҳдидлар шароитида Суриянинг сиёсий трансформацияси” 23.00.02 – Сиёсий институтлар, жараёнлар ва технологиялар сиёсий фанлар доктори (dsc) диссертацияси автореферати. Тошкент – 2022. Б-5.
18. Ўзбекистон Республикаси Президентига Ш.М.Мирзиёев 2017 йил 22 декабрь куни мамлакатимиз тарихида биринчи марта Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // “Халқ сўзи” газетаси, 2017 йил 23 декабрь.
19. Абдуллаев Нодир Абдулхаевич “Хавфсизлик ва барқарорликка таҳдидлар шароитида Суриянинг сиёсий трансформацияси” 23.00.02 – Сиёсий институтлар, жараёнлар ва технологиялар сиёсий фанлар доктори (DSc) диссертацияси автореферати. Тошкент – 2022. Б-5.
20. Мирзиёев М. Миллий тараққиёт йўлимининг қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Т: “Ўзбекистон”, 2017. – Б. 45-46.